

УДК 378.018

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

*Оксана ГАРПУЛЬ, к.ф.-м.н., доцент кафедри інформаційних технологій
факультет математики та інформатики, ДВНЗ "Прикарпатський
національний університет імені Василя Стефаника*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

*Oksana GARPUL, Associate Professor at Department of Physics and Mathematics
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

ORGANIZATIONAL PEDAGOGICAL BASES OF HUMANIZATION OF EDUCATION

У статті описано методи та завдання освіти, необхідні для розвитку особистості і максимальної адаптації до її потреб, орієнтування на рівень суспільних цінностей, особистісних рис та життєвих пріоритетів кожної людини. Проаналізовано процес становлення гуманістичних засад в українській школі, розкрито системний підхід щодо активізації творчого розвитку особистості, особливості формування у школярів навичок самостійної навчальної роботи.

Ключові слова: гуманізація, саморозвиток, навчальні вміння і навички, творчість, самоповага.

Summary. The work describes the methods and tasks of education necessary for the development of personality and maximum adaptation to its needs, orientation to the level of social values, personality traits and life priorities of each person. The process of formation of humanistic principles in the Ukrainian school is analyzed, the systematic approach to activating creative development of the personality, peculiarities of the formation of skills of independent educational work among

students is revealed.

Key words: humanize, self-development, learning skills, creativity, self-esteem and self-organization.

Мета: показати, що основним завданням гуманізації освіти є створення найсприятливіших умов для повноцінного розвитку особистості. Проаналізувати процес становлення гуманістичних засад в українській школі, розкрито системний підхід щодо активізації творчого розвитку особистості, особливості формування у школярів навичок самостійної навчальної роботи на базі розроблених мислительних дій, виконання різних навчальних завдань, що є основою їхнього саморозвитку, творчої спрямованості, самостійності у досягненні мети.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Упродовж розвитку держави можна спостерігати, як в суспільно-політичних відносинах спостерігається використання елементів демократичних підходів, що створює сприятливі умови для формування гуманістичних основ організації навчально-виховної роботи.

Сучасний стан суспільного розвитку, ті динамічні зміни в сферах людської діяльності зумовлюють зростання потреби суспільства у форму-

ванні творчої особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку, творчих можливостей, здатної до створення та запровадження інновацій у будь-якій галузі.

Вирішення відповідних завдань насамперед покладено на систему освіти, що потребує принципово нових підходів до навчання, виховання та підготовки до самостійного життя юного покоління, постійного оновлення форм та методів навчання з метою їх ефективного впливу на розвиток особистості.

Аналіз досліджень і публікацій. У процесі розвитку держави вагомого значення набувають проблеми виховання і самовиховання творчої особистості на основі гуманістичних цінностей, норм демократичної культури.

Софія Русова писала: "нова школа кладе собі за головну мету збудити, дати виявитися самостійним творчим силам дитини... – виховання мусить мати за мету виробити людину з широким розумінням своїх громадянських обов'язків, з незалежним високо розвинутим розумом, братерськими почуттями до усіх людей, людину, здатну до роботи..."

У цьому зв'язку народна педагогіка високо підносить гідність людини, її

життєву місію, вона прийнята глибокою людяністю. В українському фольклорі оспівується велич людини, краса її духовних якостей.

Цінними є гуманістичні засади формування особистості з досвіду Володимира Науменка. У своїй діяльності він прагнув досягнути такого рівня навчально-виховного процесу, який сприяв би максимальному розвитку вихованців.

Формуванню творчої мислячої особистості допомагає модель особистісного навчання, що передбачає нову педагогічну етику, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємоповага, співробітництво. Цікавими є загальні тенденції організації розвивального навчання, узагальнені Г. Драйденом і Д. Воссом в книзі "Революція в навчанні".

Люди незалежно від свого віку можуть навчитися всього, якщо їм дати змогу використовувати власний стиль навчання і свої сильні якості. Джанетт Восс розробив і запропонував модель чотирикомпонентного навчання, що передбачає формування почуття власної гідності, умінь навчатися критично мислити, набути життєвих навичок.

Важливим завданням є формування сукупності умінь, які забезпечують швидке включення школярів у навчання, їх уміння діяти цілеспрямовано, орієнтуватися в часі, адже час – це безцінний дар, який не можна зупинити, або повернути назад. Для того, щоб чогось досягнути в житті, необхідно вміти розпоряджатися кожною хвилиною. На кожен день необхідно дивитися як на маленьке життя" (М. Горький). Щоб це життя було наповнене вагомим змістом, потрібний режим дня і планування своєї діяльності.

Ніяка робота не може бути цікавою, якщо ми її не вміємо робити. "Можна поставити над собою хоч 100 вчителів, але вони будуть безсилі, якщо ти не можеш заставити себе і вимагати від себе" (В. Сухомлинський). Через те дуже важливо сформувати самостійність школярів і навчити їх вчитися.

За своїм змістом навчальну діяльність необхідно привести до наукової, а сам процес пізнання має перетворитися на процес теоретичного і практичного опанування реалій навколишнього світу, формування самостійності, творчості та ініціативи школярів.

"Я повинен пізнати світ і себе... я

потребую життєвих експериментів... Хочу перевірити відоме... Мені потрібні труднощі й помилки", – так визначив В. Леві алгоритм пошуку істини кожною особистістю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як приклад, 1917–1920 роки (період суверенітету і незалежності Української Народної Республіки), коли відбувається розвиток демократичних основ управління, побудова "Своєї нової і по формі і по духу школи", "руху за рідну освіту", її реформування, демократизація управління та європеїзація. Як наголошує дослідник А. Погрібний, прослідковується залучення до управління органів місцевого самоврядування, ліквідації інститутів директорів, інспекторів шкіл, розширення прав педагогічних колегій, створення громадських рад, вибори педагогів та адміністративного персоналу [7, 49].

У процесі розвитку держави вагшого значення набувають проблеми виховання і самовиховання творчої особистості на основі гуманістичних цінностей, норм демократичної культури. З цього приводу Софія Русова писала: "Нова школа кладе собі за головну мету збудити, дати виявитися самостійним творчим силам дитини... Виховання мусить мати за мету виробити людину з широким розумінням своїх громадянських обов'язків, з незалежним, високорозвинутим розумом, братерськими почуттями до усіх людей, людину, здатну до роботи, таку людину, яка ніде, ні за яких обставин не загине морально і фізично й проведе в життя свою незалежну думку" [12].

У той час із встановленням незалежності України також постає завдання гуманізації навчально-виховного процесу, створення таких умов, щоб кожна людина могла розкрити свої найкращі риси, виявити ті чинники, від яких, насамперед, залежить становлення особистості.

Як визначено в Національній доктрині розвитку освіти (Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002), "Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України... Вона має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності" [11].

Гуманізація педагогічного процесу – концепція, основу якої становить ідея побудови педагогічної системи на принципах гуманізму з метою ство-

рення найсприятливіших умов для повноцінного розвитку дитини. Це передбачає диференціацію та індивідуалізацію навчання і виховання на основі активізації творчого саморозвитку особистості [2].

Людина впродовж життя готується до вирішення основних життєвих ролей, а саме необхідно виховати особистість, котра:

може реалізувати себе;
прагне підтримати інших;
постійно навчається;

діяльний учасник культурного розвитку;

стане висококваліфікованим працівником;

буде інформованим громадянином;

залишається захисником державного устрою та навколишнього середовища [4, 31].

Окреслений підхід дозволить розвивати в учнів самосвідомість, саморозуміння, уміння оцінювати свої власні сили тощо. Квінтесенцією життєдіяльності особистості також є створення власного "Я", побудова свого життя, виходячи із потенціалу, духовного світу, світогляду, мети та сенсу життя [3, 4]. У цьому зв'язку народна педагогіка високо підносить гідність людини, її місію. Зокрема, взірцем може послужити український фольклор, який оспівує велич особистості, красу, її духовні якості. "Людина – найвища цінність", "Добре почуття – джерело людяності", "Малі діточки, що ясні зірочки: і світять, і радують у темну ніченьку".

Вагомою основою впливу на особистість є родинна педагогіка, яка виступає певним середовищем, у якому відображені взаємини у сім'ї, розпорядок життя, побут, звичаї і традиції, матеріальне становище, житлові умови. Таку думку також можна ілюструвати українськими народними прислів'ями і приказками: "Кожна пташка свою пісню співає і своє гніздечко має", "З ким поведешся, від того і наберешся", "Як у сім'ї згідливе життя, той виросте дитя до пугтя" [5, 95].

Немаловажна роль відводиться постійному спілкуванню з дитиною дорослих, що забезпечує їй пізнання навколишнього світу, сприяє вдосконаленню практичних умінь і навичок.

Могутнім чинником формування особистості є виховання на власному прикладі, що відображено в народних афоризмах: "Добрий приклад краший за сто слів", "Бурчання наскучить, приклад научить", "Приклад краший

за правило".

Цікавим є досвід Володимира Науменка стосовно гуманістичних засад формування особистості. Громадсько-політичний діяч, педагог, учений, філолог, літературознавець, 1905–1914 рр. – директор заснованої ним гімназії у м. Києві, 1918 р. – Міністр народної освіти в останньому гетьманському кабінеті.

У своїй діяльності прагнув досягнути такого рівня навчально-виховного процесу, який сприяв би максимальному розвитку вихованців.

Робота приватної чоловічої гімназії, заснованої В. Науменком, ґрунтувалася на таких основних підвалинах:

- посилена увага до індивідуальності кожного учня;
- зменшення навчального навантаження через урахування природних особливостей, здібностей кожної людини;
- посилений фізичний розвиток (система щоденних фізичних вправ, спостережень лікаря за дітьми);
- розширення кола предметів гуманітарного циклу (вивчення англійської мови, креслення, ліплення, збільшення годин на природознавство);
- правильний гігієнічний режим навчання та організації системи виховної роботи;
- особлива гуманістична спрямованість керівництва школи і педагогічного колективу (ретельний відбір педагогів).

В. Науменко наголошував на особливій ролі педагога: "Особистість вчителя зосереджує в собі велику виховну силу"; "Вплив прикладу самого викладача, який є у всіх відношеннях для учня істинним другом, завжди доступним, правдивим, лагідним, добрим, доброзичливим, безумовно справедливим, терпеливим, сердечним, охайним" [4, 36]. До цього ще педагог повинен бути сумлінним виконавцем та релігійною людиною. Успіх справи можливий у випадку єднання всіх викладачів на шляху до однієї мети.

Широка обізнаність педагогів з особливостями вихованців є ознакою гуманістичної педагогіки, оскільки забезпечує їхнє спілкування і взаєморозуміння навіть у позаурочний час.

Особлива роль ним відводилася рідній мові для розвитку та саморозкриття особистості, досягнення максимального результату самореалізації. Неабиякий акцент ставився на вив-

чення української літератури, народної творчості, звичаїв, традицій, у яких закладені ідеї гуманізму.

Національний рух зумовлює самовизначення народу, а отже, і самореалізацію особистості. Щоб виховати інтелігентну людину, на думку В. Науменка, слід надати навчання національного характеру. Однак не можна впроваджувати таке навчання силоміць, "потрібно вводити українізацію, у міру можливості застосовуючи педагогічну і політичну тактовність" [1, 12].

Сучасний стан суспільного розвитку, динамічні зміни в галузях людської діяльності зумовлюють зростання потреби в формуванні творчої особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку, творчих можливостей, здатної до створення та запровадження інновацій у будь-якій сфері. Вирішення відповідних завдань насамперед покладено на систему освіти, що потребує принципово нових підходів до навчання, виховання та підготовки до самостійного життя юного покоління, постійного оновлення форм та методів навчання з метою їх ефективного впливу на розвиток особистості.

Час вимагає відходу від безликих трафаретних уроків, передачі готових знань. Натомість педагогічний процес має складатися із системи неповторних ситуацій, які потребують експромтних рішень, з ефективних педагогічних імпровацій, що зумовлюють розвиток творчих здібностей учнів, активізують їхню пізнавально-пошукову діяльність.

Творчій особистості притаманні такі основні якості: високий рівень ідейно-моральної свідомості, постійний пошук оптимальних оригінальних рішень поставлених завдань, творчий стиль мислення, здатність бачити проблему, виявляти суперечності, прагнення досягати ефективного результату за конкретних умов, високий рівень загальної культури.

Загалом освітній процес необхідно спрямувати на розвиток особистості і максимально адаптувати до її потреб, орієнтувати на рівень суспільних цінностей, життєвих пріоритетів кожної людини.

Ще Конфуцій 2500 років тому радив, як полегшити і краще організувати навчання дітей. Філософ рекомендував педагогам:

- необхідно поєднувати нові ідеї з перевіреними концепціями;
- вчитися тільки через діяльність;

• використовувати навколишній світ як клас для навчальних занять;

• поєднувати навчання з музикою та поезією;

• чергувати фізичну і розумову діяльність;

• навчати дітей вчитися, не обмежуючись тільки навчальними фактами;

• пристосовуватися до індивідуальних потреб учнів із різними стилями мислення;

• формувати моральні цінності та ввічливість;

• створити для всіх рівні можливості.

У наш час формуванню творчої мислячої особистості сприяє модель особистісного навчання, що передбачає нову педагогічну етику, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємоповага, співробітництво. Цікавими тут бачаться загальні тенденції організації розвивального навчання, узагальнені Г. Драйденом і Д. Воссом у книзі "Революція в навчанні".

На думку авторів книги, усі діти народжуються геніальними, але впродовж перших шести років їхнього життя ми, дорослі, допомагаємо їм позбутися цієї геніальності. Не завжди можемо побачити здібності дітей, а звідси й активно не розвиваємо їх [6].

Найважливішим у навчанні є позитивне налаштування. Ми мусимо стати господарями власного життя – нам потрібно самостійно діяти, самостійно навчатися і самим себе мотивувати. Вчимося ми найбільше через діяльність: вчимося говорити розмовляючи; ходити ходячи; грати - граючи. Інформація за допомогою шести основних шляхів (чинників) проникає до мозку людини: бачимо, чуємо, відчуваємо на смак, дотик, нюхаємо, працюємо (діємо). Як результат, 10% засвоюємо того, що читаємо, 20% – того, що чуємо, 30% – того, що бачимо, 50% – того, що говоримо і чуємо, 70% – того, що говоримо й робимо.

Також автори запропонували формулу успіху, яка має такий вигляд:

Успіх = Візія (мрія) + наполегливість (запал) + Діяльність (праця).

Звідси життєвий успіх людини лише на 20% залежить від її рівня розумового розвитку, решта, 80%, – від інших чинників (емоційної компетентності, емоційного розуму).

Люди незалежно від свого віку можуть навчитися всьому, якщо їм дати змогу використовувати власний

стиль навчання і свої сильні якості. Педагогам важливо пам'ятати, що два предмети – як вчитися і як мислити – мають бути компонентами всіх навчальних дисциплін.

Автором розроблена і запропонована модель чотирикомпонентного навчання:

1. Особистий розвиток, формування почуття власної гідності й високої самооцінки.

2. Формування життєвих навичок, зокрема, творчого розв'язання проблем і керування власним життям.

3. Формування вмінь навчатися і критично мислити, щоб навчання приносило радість упродовж всього життя.

4. Інтеграція усіх навчальних дисциплін і формування цілісної наукової картини світу.

Також важливим компонентом, на думку авторів, є рекомендована система оцінювання навчальної діяльності: 50% становить самооцінка; 30% – взаємооцінювання; 20% – оцінювання педагогом або керівником.

У процесі навчання завдання вчителя бачиться в тому, щоб пропагувати свою точку зору з позицій наукового знання, а не змушувати учня схилитися до неї, розвивати критичне мислення школярів, навчати їх здатності самостійно аналізувати інформацію, бачити помилки або логічні порушення, аргументувати свої думки, змінювати їх і прагнути до пошуку оптимальних рішень [6].

Початкова ланка освіти має забезпечити подальше становлення особистості дитини, цілеспрямований розвиток здібностей, формування уміння і бажання вчитися, створювати умови для самовияву в різних видах діяльності та інше.

З раннього дитинства, насамперед, важливо сформувати в учнів уміння: спілкуватися з дітьми, поводитися в колективі;

обслуговувати себе;

самостійно гратися іграшками;

дотримуватися певного режиму дня;

організувати своє робоче місце; планувати свої дії;

орієнтуватися в часі;

прибирати іграшки й обладнання; виконувати найпростіші завдання; поважати себе та інших.

Наступним важливим завданням вважаємо формування сукупності вмінь, які забезпечують швидке включення школярів у навчання, здатність діяти цілеспрямовано, орієнтуватися

в часі, попередньо обдумувати послідовність і способи виконання завдань. Щоб чогось досягти в житті, необхідно вміти розпоряджатися кожною хвилиною. Один учень домашнє завдання виконує швидко, інший витрачає багато часу. Тому вважаємо доцільним запропонувати певний режим дня. Орієнтовно він передбачає:

просинання – 7.00;

зарядку, водні процедури – 7.00–7.30;

сніданок – 7.30–7.50;

дорогу до школи – 7.50–8.20;

заняття у школі – 8.30–14.30;

дорогу додому – 14.30–15.00;

обід – 15.00–15.30;

прогулянку на свіжому повітрі – 15.30–17.00;

виконання домашніх завдань – 17.00–20.00;

вечерю, вільний час – 20.00–21.30;

підготовку до сну – 21.30–22.00;

сон – 22.00–7.00.

Планування діяльності бачиться нами як мислительна дія, що передбачає усвідомлення змісту та послідовності розумових і практичних етапів, спрямованих на досягнення певного результату:

- визначення мети роботи (що потрібно зробити);

- які матеріали необхідно підготувати для виконання роботи з чого починати;

- як виконати основне завдання;

- чим завершити роботу;

- які висновки із виконаного завдання? [9, 70]

Важливим залишається також завдання формування загальномовленнєвих умінь і навичок, оскільки спілкування є основою виховання дитини. Тому потрібно залучати учнів до діалогу, співпраці в парах, групах, пошукової роботи з різними джерелами інформації.

Відповідь учня – це також його маленький витвір, відкриття, і вона завжди створює почуття творчої радості. Це самоконтроль, який підтверджує результативність навчальної праці. Під час відповіді формуються вміння чітко висловлювати свої думки, переконливо доводити правильність висловлених суджень, цілісно розглядати досліджувані явища. Для аналізу відповіді учня можна використовувати наступні критерії:

1. Чи відповідає матеріал поданому плану?

2. Чи була вичерпною відповідь?

3. Чи були пояснення підкріплені

аргументами (фактами)?

4. Чи зроблені узагальнення, висновки?

5. Які помилки були допущені?

6. Чи була мова грамотною і виразною?

Особливу увагу необхідно приділити формуванню такої якості, як самостійність школярів, уміння вчитися. Воно необхідне для того, щоб на виконання домашніх завдань затрачалося якнайменше часу і щоб навчальна праця не була такою важкою. З іншої сторони, подолання труднощів підсилює радість пізнання, закріплює віру в силу свого розуму й волі.

Серед загальних прийомів навчальної праці можемо виділити наступні:

- організація навчальної праці: створення сприятливих умов на робочому місці, дотримання правил гігієни, визначення завдань, планування діяльності, використання раціональних способів, самоконтроль і самооцінка, участь у колективній праці, допомога товаришам, самонавчання;

- робота з книгою та іншими джерелами інформації: складання плану читання і пошуку літератури, використання різних способів читання, розуміння змісту за допомогою загальних прийомів мислення, уміння застосувати прочитане, читання художньої, наукової, філософської літератури, слухання і осмислення усної інформації, використання технічних засобів інформації;

культура усного і писемного мовлення: уміння відповідати на питання і ставити їх, зв'язано викладати матеріал (стисло, детально, вибірково), використовувати різні види мовлення (опис, розповідь, роздуми), виступати з доповідями чи короткими повідомленнями, брати участь у дискусії, практикувати різні письмові роботи (твір, диктант, реферат, рецензія, відгук), складати план, конспект, застосовувати графічні форми запису (схеми, таблиці, графіки, діаграми);

- навчально-інтелектуальні вміння: мотивація своєї навчальної діяльності, уважне сприйняття інформації, використання сприятливих способів її запам'ятовування, осмислення навчального матеріалу й виділення головного, розв'язування пізнавальних завдань, виконання вправ, уміння застосувати розумові операції (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація, систематизація), активізація мислительної діяльності і творчості.

Отже, формування загальнопізна-

вальних умінь і навичок має спрямовуватись на розвиток психічних якостей і процесів, зокрема: мислення, відчуття, волі, пам'яті, уваги [8, 23].

Наведемо окремі дидактичні вимоги та методичні рекомендації до розвитку навчальних умінь та навичок школярів.

Вимоги до виконання домашніх завдань:

1. Усвідомити важливість і мету домашньої роботи.
2. Дотримуватись правил навчальної праці.
3. Використовувати всю інформацію, що міститься в підручниках.
4. Робити узагальнювальні висновки.
5. Перевіряти якість виконання домашнього завдання.

Загальні прийоми навчальної праці:

1. Виділяти головне, розкривати суть.
2. Встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.
3. Складати план або схему виучуваного матеріалу.
4. Вчитися робити висновки.
5. Застосовувати знання на практиці.

Складання плану прочитаного:

1. Уважно прочитати виучуваний матеріал.
2. Розділити його на основні змістові частини, назвати їх.
3. Поділити змістові частини кожного пункту на підпункти.
4. Перевірити, чи не збігаються пункти і підпункти плану, чи повністю відображено в них основний зміст виучуваного матеріалу.

Визначення понять:

1. Знайдіть більш загальне (родове) поняття.
2. Встановіть основну відмінність (видову) ознаку.
3. Складіть з цих двох елементів текст визначення.

Приклад. Квадрат – це прямокутник, у якого всі сторони рівні.

Рід – прямокутник, видова відмінність – сторони рівні.

Доведення.

1. Зрозумій і сформулюй умовивід, істинність якого потрібно довести.
2. Назви і поясни докази (аргументи), факти, що його підтверджують.
3. Зроби висновок, який завершує його підтвердження [9, 49].

Складання конспектів:

1. Читаючи навчальний матеріал перший раз, поділіть його на основні

змістові частини, виділіть базові думки, зробіть висновки.

2. Найбільш важливі думки послідовно і коротко викладіть своїми словами або наведіть їх у вигляді цитат.

3. Основні положення підкресліть (обгрунтуйте) конкретними фактами, прикладами.

4. При конспектуванні можна скорочувати слова, робити посилання на сторінки, застосовувати умовні позначення.

5. Щоб форма конспекту точно відповідала змісту, розмістіть абзаци подібно до пунктів плану, використовуючи різні способи підкреслення.

Робота з підручником

1. Підготовчий етап:

перед читанням пригадайте зміст уроку, пояснення вчителя і запишіть у зошиті;

перегляньте заголовки всередині параграфа, що дасть змогу уявити його зміст;

прочитайте завдання після параграфа, щоб у процесі читання звернути на них увагу.

2. Засвоєння:

у першу чергу, намагайтеся зрозуміти основні явища, їх причини, ознаки, наслідки;

виділіть основні закони та закономірності;

зверніть увагу на слова і речення, що спеціально виділені в тексті;

дізнайтесь значення невідомих слів;

проаналізуйте рисунки, графіки, схеми, отримайте максимум інформації.

3. Запам'ятовування:

після читання перекажіть основне з параграфа;

якщо щось забули, підгляньте в підручник;

складіть план або тези прочитаного;

встановіть закономірності та залежності між вивченими поняттями.

4. Завершальний етап:

для закріплення і поглиблення знань, самоконтролю виконайте завдання, які є в кінці параграфа;

зробіть висновки про ефективність засвоєння матеріалу [9, 53].

Робота над рефератом

1. Продумайте тему своєї роботи в загальних рисах, визначте її зміст, попередньо напишіть план.

2. Складіть список літератури, яку необхідно опрацювати; при читанні відмітьте і запишіть усе, що має бути включено в реферат.

3. Складіть детальний план, коло кожного пункту вкажіть, звідки взята інформація.

4. У вступі проаналізуйте значення теми.

5. Послідовно розкрийте всі передбачені планом питання, обгрунтуйте, пояснюючи основні положення, підсилюйте їх конкретними прикладами і фактами.

6. Продемонструйте свій підхід до проблеми, виклавши думки і почуття.

7. Намагайтеся писати грамотно, точно, коротко, поділіть текст та абзаци, уникайте зайвих слів і повторень.

8. Зробіть посилання на джерела, з яких узяті наведені в тексті цитати і факти.

9. У кінці роботи зробіть узагальнювальні висновки.

10. Самокритично прочитайте свою роботу, виправте недоліки і роздрукуйте чистий варіант.

Серед навичок дітей, які також важливо формувати, виокремимо наступні:

1. Розуміння народних звичаїв і традицій.

2. Відчуття краси, упорядкованість, толерантність природи.

3. Спостереження за явищами природи відповідно до пори року.

4. Проведення самостійних досліджень.

5. Прийняття правильних рішень.

6. Тренування пам'яті, формування уваги, розвиток мислительної діяльності.

7. Вироблення вмінь фіксувати інформацію.

8. Формування емоційності.

9. Створення внутрішнього плану дій.

10. Встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

11. Виділення основного.

12. Виконання творчих завдань.

13. Застосування знань і досвіду у практичній діяльності.

14. Навички ігрової діяльності.

15. Організація прогулянок у природі.

Будь-який вид діяльності на уроці педагог повинен використовувати для навчання дітей самоконтролю, самоаналізу, самооцінки що є обов'язковою умовою ефективного навчання.

Основні методи і прийоми формування самоконтролю:

поетапне пояснення способу дій; зіставлення із зразком;

оволодіння конкретними прийомами перевірки;

опора на пам'ятку, алгоритмічний припис;

взаємоконтроль;

диференційований підхід учителя до виправлення помилок.

Справжніми досягненнями школярів є повноцінні читацькі, мовленнєві, обчислювальні вміння і навички, узагальнені знання про реальний світ, його зв'язки і залежності, розвинені сенсорні вміння, мислення, увага, пам'ять, здатність до творчого самовияву, ціннісного ставлення до праці, мистецтва, здоров'я, суспільства [9, 75].

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, на основі висловленого вище, доходимо висновку, що навчання повинно бути не інформативним, а розвивальним. Викладання дисциплін через мотивацію навчальної діяльності, активізацію мислення, формування вмінь і навичок має забезпечити всесторонній розвиток особистості.

За своїм змістом навчальну діяльність необхідно привести до наукової, а сам процес пізнання має перетворитися на теоретичне і практичне опанування реалій навколишнього світу, формування самостійності, творчості та ініціативи школярів.

У сучасному суспільстві відбу-

вається зміна статусу освіти. Освіта в сучасних умовах являє собою задачу самого вміння здобувати нове знання, коли темп накопичення знань настільки прискорився, що протягом життя людини кожна галузь знання змінюється докорінно. Тому актуальним є питання функції сучасної освіти, яка полягає у способі передачі навичок до отримання нових знань.

REFERENCES

1. Skoropad, I. Humanistic principles of personality formation: from the experience of Volodymyr Naumenko (07.07.1852-8.07.1919) [text] / I. Skoropad // Education and Management. – 2005. – No. 1. – P. 153–160.
2. Decree of the President of Ukraine dated April 17, 2002 No. 347/2002 "On the National Doctrine of Education Development"
3. The School of Personality Life Creation: a scientific and methodical collection. / Ed. col.: V.M. Don (head), G.M. The spasm (deputy chairman), I.G. Ermakov (scientific ed.) And others. – K.: ISDO, 1995.
4. Digest №1. – 2003. – p. 31–45.
5. Stelmakhovich M.G. Ukrainian folk pedagogy. - K: IZMN, 1997. – 232 p.
6. Gordon Dryden. Giannett Vos

Revolution in learning. Switch M. Olynyk. – Lviv: Chronicle, 2005. – 542 p.

7. Pogledny A., Conceptual Principles of Democratization and Reform of Education in Ukraine: Pedagogical Concepts. / A. Pogromny, A. Aleksyuk, O. Vishnevsky, V. Mayboroda, P. Kononenko, M. Stelmakhovich, T. Usatenko. – K.: Shkolyar, 1997. – 148 pp.

8. Etisheva O. B. Teach students to study mathematics. / Etisheva O. B., Krunich V. I. // M.: "Enlightenment". – 1990. – p. 126

9. Punsky V. The abstract of educational work. for teaching M Education 1988 144 p.

10. Matvienko O.V. Upbringing of Junior Schoolchildren: Theory and Technology / O.V. Matvienko. – K.: VD "Stylos", 2006. – 543 p.

11. The National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021: APPROVED BY Decree of the President of Ukraine dated June 25, 2013 No. 344/2013. – Electronic resource: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

12. Light. – 1914. – No. 7–8. – P. 4.

Стаття надійшла 20.02.2018 р.